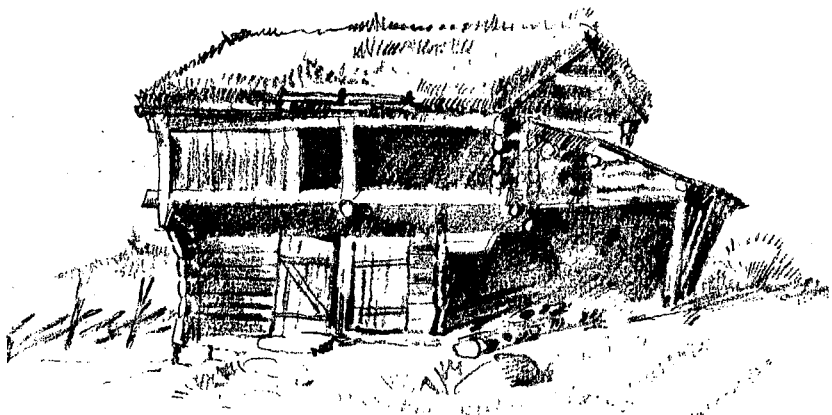

grenden og videre til Grytdalen. På *Brattset* bodde der i 1840—50-årene en meget begavet mann, Sjur Brattset. Han var selvlært astronom, og man har ennå på Brattset en del av hans boksamling, hvoriblandt det finnes adskillige tyske bøker, så man forstår at det ikke bare var stjernekerikeri den mann forstod. Han var forresten også en dyktig kleberstenschugger.

På *Gissenås* finner man dalens eldste stall, antagelig fra omkr. 1600-årene. Den har den samme utoverhengende annenetasje som den før omtalte på Haugen. Her er imidlertid utoverhenget en *sval*.

Grytdalen var før mere opdyrket enn nå, da den nærmest må kalles en seterdal; men her er da noen fastboende og her er plass for nybyggere. Her har også en sønn av den kjente Oslo-advokat Sam. Johnson slått sig ned og driver en anselig gård. Han har lagt mangt et tungt dagsverk ned her, men så ser han også frukter av sitt arbeide.

Alt i alt er Rennebu en bygd som det svarer sig å stifte nøiere bekjentskap med, og med nutidens veier og befordringsmidler er det lett å komme dit. Men la oss være takknemlige for at adkomsten ikke var like lett i 1870—80—90-årene; hadde den det vært, hadde vi sikkert ikke nu funnet alle de interessante gårdsanlegg og bygninger som ennå er tilbake og minner om gammel tid.

Fra *Gissenås*.

„SETER-IDYLLER“ FRA TYDAL

AV OLA STUGUDAL

På søndre side om Stugusjøen ligger en liten enslig seter, Møbekkvollen. Dit drog en sommer i 1780-årene Lars Eriksen Stugudal sammen med en tjenestejente — Stor-Berith — for å slå. Lars var dengang en sprek ungdom på noe over de tyve, stor og sterk som en bjørn. En kveld efterat disse to hadde fått kveldsverden, kom der smygende inn gjennom seterdøren et uhorvelig stort vesen, mere likt et troll enn et menneske. Det støkk i Lars da han fikk se mannen — ja for en mann var det nu allikevel, — og han kom uvilkarlig til å minnes et løfte han hadde gjort for noen få uker siden.

Signalementet passet på en prikk. Det var i St. Hans-helgen — Lars hadde stått på kirkebakken ved Tydals kirke, han hadde hørt oplest en efterlysning efter en slave som var rømt fra Trondhjems slaveri. Denne, som gikk under økenavnet «Blanken», var en storforbryter av verste slags, røver, kvinneskjender og tyv. En sann skrekk for befolkningen og især for seterjentene. I efterlysningen var der advaret mot å gå inn på ham med mindre de var minst fire kraftige karer. Da Lars hørte dette, svingte han sig på helen og sa: «E skull ha fått tak i han e, skull e ti'in for me sjølv!» «Du vart no fill lett — Lars, da lell», bemerket en, man kalte Stor-Græsliingen. «Kanskje du vil kjenne ker pass lett eg e du?» svarte Lars, og dermed røk karene ihop på ryggetak, men denne gang blev Stor-Græsliingen liggende under. Rimeligvis hadde karene styrket motet noe av prestens nektar. For å gjøre reisene til annekset så innbringende som mulig, pleide presten på den tid å

føre med sig brennevin og selge til kirkealmuen. — Ja, Lars hadde ganske snart gjort op med sig selv, hvad fremmedkaren på Møbekk-vollen først skulde trakteres med; han bad derfor Berith gå og hente en skål melk til den fremmede, idet han bemerket at han var vel tørst han som var ute og gikk i så varmt vær. Berith stusset litt på dette, han pleide nemlig ikke å traktere bort ukenisten på farende fant, Lars; men når han for en gangs skyld hadde tatt spanderbuksene på, så skulde sannelig ikke hun spare. Hun tappet derfor op breddfull en stor treskål med tykkmelk og leverte den fremmede. Men Lars hadde beregnet at fanten skulde få dette traktementet på en noe usedvanlig måte, og så snart han satte skålen for munnen, hvelvet Lars skålen med innhold utover ansikt og hode på ham. Dette styrtbad med tykkmelk tok til å begynne med både pust, syn og hørsel fra Blanken, og Lars fikk brutt ham under sig i gulvet; men etterhvert som han begynte å komme til hektene igjen, spøkte det stygt for at han vilde reise sig igjen for Lars. Men Berith stod nu heller ikke som ørkesløs tilskuer lenger, hun gav ham en klapp med et vedtré over øret. Og en slik klapp fra Beriths sterke hånd gav Blanken den nødvendige «sinnets roligere» til at kunde få hentet meisbåndene, og ved forenede anstregelser fikk de ham så forsvarlig bakbundet. De sparte nok ikke meisbåndene og gjorde sig visst ikke skrupler av om det sved omkring håndleddene på Blanken. Der var utlovet en klekkelig belønning for pågripelsen av denne forbryter, så Lars hadde god betaling for fengslingen og besværet med å føre ham til lensmannen i Selbu for videre befordring tilbake til slaveriet. Det var vel helst med alt annet enn kjærlige følelser Blanken husket kindklappen han fikk av jenten på Møbekvollen. Om Stor-Berith skal bemerkes at hun var sterk og modig som et mannfolk; dette gav hun yderligere beviser for ved en senere anledning, men denne bedrift av henne hører ikke med her.

I samme 10-års tidsrum, som ovenstående hendte, holdt der to ryttere på Stugudalsseteren ved Riasten. De svang sig av hesteryggen og satte tropphyllene på hestene. Nu hadde de sittet på hesteryggen uavbrutt 6 mil over fjellene, så de var både trette og sultne. De gledet sig derfor nu storlig til å få nyte godt av alt det beste seteren hadde å yde, de skulde såvisst ikke prutte på be-

talingen, nei. Men seterjentene hadde observert rytterne på såpass avstand at de hadde sett sitt snitt til å smutte vekk og komme sig til skogs; ti de skjønnte på rytternes utstyr at det ikke var fredelige folk som kom på besøk. At seteren var bebodd hadde røken fra ljoren varslet rytterne om; det var derfor en skuffelse for karene at jentene var vekk, men de var nu ikke av denslags folk som ikke selv kunde ta sig til rette i et knipetak. De forsynte sig derfor selv av den beste mat som på seteren fantes og spiste sig god og mett — det var ikke verdt å spare her. Siden la de sig på seterbenken (sengen) for å sove — jentene vilde nok komme igjen til kvelden når kreaturene skulde melkes, trodde de. — Kvinnene blev også her den fallgrube disse to skulde falle i. Omtrent samtidig som rytterne holdt på Riastseteren, kom to bønder fra Ljusnedal, hvem hestene var stjålet fra. De hadde ganske snart funnet sporet efter hestene, og dette førte inn på norskeveien. De hadde fulgt det hele veien over fjellet, til de kom til en bekk noe østenfor Stugudal. Her kom sporet helt vekk, og nu var de helt utkjørt efter den forserte marsj over fjellet, hvorfor de gikk frem til Stugudal for å hvile og for om mulig å få hjelp til å fortsette efterforskningen. Lars Eriksen Stugudal og hans svoger Henning Saxesen var straks villig til å hjelpe med forfølgelsen, og de fant snart sporet. Kjeltringene hadde nemlig vært lure nok til å ride efter bekken et stykke opover lien for å vill-lede mulige forfølgere. Sporet førte nu inn på Riastveien, og det blev lett å følge, så Lars og Henning kom til seteren mens hestetyvene enda lå i dyp søvn. Da de nærmet sig seteren, så de hestene gå på vollen og beite, og det var med bange anelser for jentene at de nærmet sig seterskjulet. De kikket nu gjennom en glugge i seterveggen og så to karer ligge på seterbenken; tilsynelatende sov de. Men hvordan var det med jentene? — Sinnet begynte nu å koke i de to som stod utenfor seterveggen, og skjønt de hadde sett at de to som lå derinne ikke var noen smågutter — især den som lå fremst — så var alle betenkeligheter ved å gå inn på fantene borte. Det blev så, at Lars — som den sterkeste — skulde være første mann inn, og da de gikk i seterdøren, våknet karene på benken, og den som lå fremst, tok under hodeputen og kom frem med pistolen, — men da var også Lars innpå og

hadde tak i pistolen og vred denne fra ham, idet han spurte om den var ladet. Dette benektet fanten. «Ja, så brenne e av flinten mot ditt bryst», sa Lars, men da bad fanten om nåde og erkjente at pistolen var ladet. Nu hadde Lars våbenet og var herre over situasjonen. Uten videre rettergang, diskusjon eller dikkedarer foretok nu Lars og Henning en foreløbig avstraffelse av knektene, idet de slog dem så fordervet at de ikke skulde ha mere besvær med å få dem ned til gården enn å sette dem på hesteryggen. Det er sagt, at de la henderne deres på peishellen og slog med øksehammeren. En så barbarisk råskap er det vanskelig å tro på — men hvem vet! Kanskje de heller ikke vilde tro fantene på deres ord, at de ikke hadde sett noe til jentene. Kommet ned til gården, innkvartertes hestetyvene på en staldlem, og de fikk en lapp med en muskedonner til å stå vakt over dem; men tross lapp og gevær rømte de stakkars fantene så snart de blev såpass at de kunde dra sig vekk. Det var nu kanskje heller ikke så rart at de overrumplet lappen og kom sig vekk fra ham; for geværet — ja det manglet både flint og lås. Det var nu helst på denne måten Lars og Henning ønsket å bli kvitt hestetyvene fra Ljusnedal. Det var nemlig lang vei og meget hefte midt i slått-onnen å få dem bragt til lensmannen i Selbu, og så hadde de vel kanskje sine betenkeligheter ved å fremstille dem for ham i den forfatning de var.

Dette var nu ingen vakre «seter-idyller», nei. Langt fra ikke slike som jeg har oplevd dem og som folk nu tildags tenker sig dem — men det var i den tiden dette. Tydølene er da mere kjelne og godslige nu for tiden, heldigvis. Men kommer du på seterbesøk med uredelige hensikter, så kan det kanskje ennu hende at du kunde risikere en kontant ørefik av seterjenten!

ER DET NEDVERDIGENDE Å DRA PÅ FELLESTUR?

AV „GNIST“

Det er en eiendommelig og ofte skjebnesvanger opfatning som gjør sig gjeldende hos mange mennesker når det gjelder nordmennene og ski- og fjellporten. Det er som om mange tror at bare man er født innenfor dette lands grenser, ja vel, så er man noen pokkers fyrer på ski — og så har man råd til å smile overlegent til utlendingene når de legger iver og energi for dagen for å dyktiggjøre sig i bruken av ski og for å sette sig istand til å ferdes trygt på fjellet og dermed høste den inderlige glede som livet i fjellheimen gir, enten det er på sommers eller vinters tid. Noen østerrikere jeg snakket med for endel år siden, fikk jeg det inntrykk av at de nærmest trodde at nordmennene kom til verden med en slags hinne mellom tærne som senere vokste og utviklet sig til ski. Nå, så langt går selvsagt ikke de av vår egen stamme som tror på nordmennenes medfødte egenskaper som skiløpere og fjellfolk, men det er allikevel all grunn til å rive dem ut av deres overtro.

Jeg tror det er noe av den samme overtro som dikterer den innstilling som mange har overfor Turistforeningens glimrende tiltak, *fellesturene*. Kombinert med sportslig blaserthet blir den uuthol-